

У своїй сукупності складових критичний стиль діяльності, в основі якого розуміється система психічних станів, процесів та властивостей, спрямованих на продуцію оцінки, є край низьким і явно недостатнім у студентів для успішного здійснення ними навчальної та майбутньої професійної діяльності.

Професійна рефлексія у більшій мірі “упорядкована” змістом й обставинами діяльності спеціаліста і це вимагає висунути завдання формування критичного стилю діяльності студентів педагогічного університету як одного з важливіших завдань вузівської освіти та звернутися до пошуку спеціальних технологій формування певного набору якостей, що у сукупності представляють критичний стиль діяльності.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Болотов В., Спиро Д. Критическое мышление – ключ к преобразованиям школы // Директор школы. – 1995. – №1. – С.67-73.
2. Ильенков Э.В. Школа должна учить мыслить // Наука и жизнь. – 1984. – №8. – С.14-20.
3. Реан А.А. Рефлексивно-перцептивный анализ в деятельности педагогов // Вопросы психологии. – 1990. – №2. – С.77-82.
4. Селезнёв Н.В. Развитие оценочной деятельности учителя и учащихся в учебно-воспитательном процессе: Дис. ... д-ра пед. наук. – Борисоглебск, 1997. – 280 с.

УДК 378:908:370

В.В. Матіяш

РОЛЬ ЕТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ У ПРОФЕСІЙНОМУ СТАНОВЛЕННІ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Стаття присвячена етичній підготовці сучасного вчителя.

The article is dedicated to ethnical professional training of a modern teacher.

Сучасний світ переживає гострі проблеми свого розвитку. Це стосується не стільки соціально-економічної, політичної сфери, скільки морально-духовної. Важлива роль у їх розв'язанні належить освіті, зокрема педагогові. Цілком логічно, від рівня етичного розвитку вчителя значною мірою залежить моральне здоров'я нації, її прогресивні розвиток, щасливе майбутнє. Педагог своєю натхненною працею покликаний гуманізувати внутрішній світ підростаючого покоління, стверджувати ідеали добра, справедливості, милосердя, любові.

Проблема формування моральних якостей вчителя, його етичної підготовки як факторів його майбутнього професійного зростання розглядалися ще у працях Арістотеля, Марка Фабія Квінтіліана, а також Я.А. Коменського, Й.Г. Песталоцці, Й.Ф. Гербарта, Я. Корчака, К. Ушинського, Б. Грінченка, А. Макаренка, В. Сухомлинського, Г. Ващенко, С. Русової, Я. Чепіги й інших зарубіжних та українських учених минулого і сучасності.

Останнім часом в українській педагогічній науці помітно активізувалися наукові дослідження проблеми етичної підготовки майбутніх учителів. Аналіз останніх наукових публікацій дозволяє виділити такі:

- обґрунтування суті та змісту педагогічної моралі, її місця і функцій в навчально-виховному процесі і формування особистості майбутнього професіонала (А. Бойко, В. Наумчик, Є. Савченко, З. Пак, Л. Шевченко та інші).
- розробка змісту, функцій та принципів педагогічної етики у системі професійного становлення майбутнього педагога (Е. Грішин, Н. Мацуй, В. Писаренко, І. Писаренко, І. Чернокозов та інші).
- окремі аспекти етичної підготовки майбутніх учителів-професіоналів (Д. Балдинюк, О. Барбіна, О. Гармаш, Л. Хоружа та інші).

Значна частина досліджень цієї проблеми зроблена російською педагогічною наукою (М. Левіна, К. Левітан, В. Моралов, В. Сітаров, А. Шемшурина та ін).

Однак, на нашу думку, духовний потенціал педагогічної етики залишається ще багато в чому нереалізованим. Більше того, поширюється тенденція до скорочення або вилучення цього курсу з навчального плану. Така ситуація непокоїть не лише педагогів, але й учнів, студентів. Між тим, увага до педагогічної етики зростає у багатьох державах, освітніх системах. Центри прикладної етики потужно працюють майже у кожному європейському університеті, в тому числі в університетах США. У Франції національний комітет етики.

Мета статті полягає у дослідженні можливостей навчально-виховного процесу у педагогічному вузі з метою етичної підготовки вчителя як фактору його професійного розвитку.

Відомо, педагогічна етика як наука вивчає закономірності розвитку моральної свідомості вчителя, специфіку прояву загальних норм моралі в умовах професійної педагогічної діяльності, визначає характер взаємовідносин учасників педагогічного процесу, розкриває моральну і соціальну суть якостей особистості вчителя-професіонала при виконанні своїх професійних обов'язків.

Такі принципи педагогічної етики, як гуманізм професійної діяльності вчителя, творчий характер професії пов'язані не лише з індивідуальністю учня, а й з індивідуальністю самого вчителя; колективізм, який проявляється в єдності дій педагогів по відношенню до учнів, багатством морального змісту педагогічної діяльності, – визначають загальний напрямок професійної діяльності вчителя, виступають критерієм для визначення всіх норм і правил його поведінки, умовою морального спрямування особистості [2].

Розглядаючи проблему підготовки вчителя через призму педагогічної етики, ми дійшли висновку, що її слід розглядати через певні етапи.

1. Знайомство з особливостями педагогічної професії, елементами педагогічної моралі, актуалізація емоційного та інтелектуального потенціалів (“Вступ до спеціальності”, “Педагогіка”).
2. Ознайомлення із нормативними засобами педагогічної професії та їх усвідомлення, формування етико-педагогічних цінностей, становлення власних етичних поглядів, норм і правил педагогічної діяльності (“Педагогічна етика”).
3. Удосконалення педагогічних умінь і навичок на етичній основі, гнучкість і варіативність дії (“Педагогічна майстерність”, активна педагогічна практика) [1].

Зазначимо, що вище вказана поетапність підготовки майбутнього фахівця забезпечить найвищий рівень його професійно-етичного розвитку.

Цілком логічно, що стрижнем етичної підготовки майбутніх учителів виступає курс “Педагогічна етика”. Вважаємо за необхідне зупинитись на змісті програми курсу, враховуючи вимоги Болонської угоди.

Курс: Підготовка бакалаврів	Напрямок, спеціальність, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни
Кількість кредитів, відповідних ECTS: 1 Модулів: 2 Змістових модулів: 3 Загальна кількість годин: 36 год. Тижневих годин: 2 год.	Шифр та назва напрямку: 0101. Педагогічна освіта Шифр та назва спеціальності: 6.010102 Педагогіка і методика початкової освіти Освітньо-кваліфікаційний рівень: бакалавр	Обов'язкова Рік підготовки: 3 Семестр: 6 Лекції (теоретична підготовка): 8 год. Семінари: 10 год. Самостійна робота: 9 год. Індивідуальна робота: навчальний проект (ІНДЗ). Кількість годин: 9 год. Вид контролю: залік

Мета: теоретичне і практичне оволодіння майбутніми вчителями початкових класів основами педагогічної культури; формування педагогічної компетентності як необхідної складової професійно-педагогічної компетентності.

Змістовий модуль I. Педагогічна етика як наука. Професійно-етичні вимоги до вчителя.

Тема 1. Педагогічна етика як наука. Професійно-етичні вимоги до вчителя.

Педагогічна етика як наука. Принципи педагогічної етики. Історичний огляд етико-педагогічних ідей в історії вітчизняної та зарубіжної педагогічної думки. Взаємозв'язок педагогічної етики з поняттями “мораль”, “духовність”, “педагогічна культура”.

Педагогічна праця та її особливості. Функції педагогічної праці. Аспекти педагогічних фактів, які потребують морального регулювання.

Педагогічна мораль та її критерії.

Педагогічна норма.

Професійно-етичні вимоги до вчителя: професійно-етичні вимоги до особистості, яка обирає професію “вчитель”; професійно-етичні вимоги до особистості, яка обрала професію “вчитель”. Кодекс професійної етики вчителя початкових класів.

Змістовий модуль II. Основні правила і норми поведінки вчителя у різних системах спілкування.

Тема 2. Моральні стосунки у системі вчитель-учень.

Педагогічне співробітництво у системі стосунків: вчитель-учень.

Вчителі-новатори про спілкування у сфері вчитель-учень.

Педагогічні функції моральних стосунків учитель-учень. Протиріччя у даній системі. Принципи та норми взаємовідносин вчителя і учнів у школі, їх характеристика.

Моральна позиція вчителя як основа правильних взаємовідносин вчителя і учнів.

Тема 3. Моральні стосунки у системі вчитель-батьки учнів.

Необхідність співробітництва вчителя і батьків учнів. Причини протиріч між учителем і батьками учнів.

Принципи, що визначають основні напрямки в діяльності і поведінці вчителя стосовно батьків. Моральні норми, що регулюють ці стосунки, їх характеристика.

***Тема 4. Моральні стосунки: вчитель-учительський колектив;
учитель-адміністрація школи.***

Специфіка моральних відносин у вчительському колективі. Протиріччя, що виникають між членами педагогічного колективу. Основний моральний принцип та норми, що регулюють поведінку вчителя у вчительському колективі.

Псевдоколективізм як негативне моральне явище в педагогічному професійному середовищі.

Суть стосунків між учителем та адміністрацією школи. Принцип та норми поведінки, що регулюють основний напрямок поведінки вчителя стосовно директора школи. Моральні вимоги до поведінки керівника школи. Причини конфліктних ситуацій.

Змістовий модуль III. Педагогічний такт і майстерність учителя.

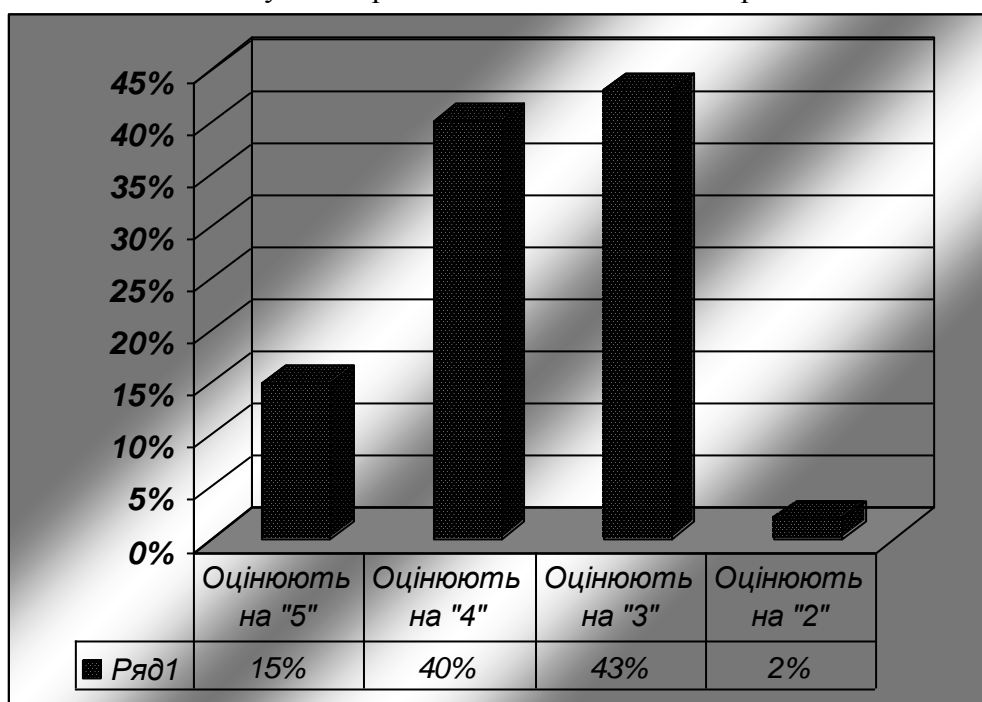
Тема 5. Педагогічний такт і майстерність учителя.

Педагогічний такт як особлива форма функціонування педагогічної моралі. Педагогічний такт, тактовність, тактовний вчинок. Необхідність педагогічного такту. Функції педагогічного такту. Вимоги педагогічного такту. Педагогічний такт як виявлення майстерності учителя.

Важливо мати на увазі, що професійний розвиток майбутніх учителів відбувається у той час, коли в них склалися певні моральні норми, стереотипи. Їх важко змінити, якщо вони суперечать вимогам морально-етичної підготовки майбутнього педагога. Тому етична підготовка, формування гуманістичних цінностей професії повинні відбуватися в контексті створення соціокультурного середовища навчання, яке буде насичене гуманізмом і повагою до кожного учасника навчального процесу. Отже, є сенс розглядати стосунки у системі “викладач-студент” як передумову професійного зростання майбутнього учителя.

З цією метою нами було опитано 105 студентів факультету підготовки вчителів початкових класів Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка.

Насамперед нас зацікавило, як студенти оцінюють свої взаємовідносини із викладачами. Кількісні дані суджень респондентів подано в діаграмі 1.

Діаграма 1. Стан взаємовідносин у системі “викладач-студент”.

Дані представлені в діаграмі, вказують на те, що стосунки у системі “викладач-студент” оцінюють на “5” – 15% респондентів, на “4” – 40%, на “3” – 43%, на “2” – 2%.

Узагальнюючи матеріали, подані в діаграмі, зазначимо: значна частина студентів вважають, що ці стосунки перебувають на високому рівні. Однак є частина респондентів, які не вважають їх такими.

Для досягнення більш повного уявлення про удосконалення стосунків у системі “викладач-студент” ми застосували соціологічні методи. З опрацьованих матеріалів випливає, що для посилення стосунків у даній системі в сторону позитивної динаміки викладачам слід: “бути більш гнучкішим” до студентів – 40%; “спілкуватись” із студентами на основі “рівноправності” – 37%; “більше використовувати почуття гумору” – 21%. 2% респондентів відповіді не дали.

Цілком очевидно, що вище зазначені матеріали можуть розглядатись як адекватні ситуації лише на діагностичному рівні, бо недоречно остаточно стверджувати про педагогічну діяльність лише на основі самооцінних суджень суб’єктів цієї діяльності. Однак, емпіричні дані стверджують про необхідність функціонування одного етичного простору між усіма учасниками професійного педагогічного навчання.

З цією метою доцільно організувати постійно діючий методичний семінар з педагогічної етики для викладачів навчального закладу, проводити науково-практичну конференцію з проблем прикладної етики, налагодити співпрацю із засобами масової комунікації з метою просвітницької діяльності.

Отже, етична підготовка майбутніх учителів передбачає чітко визначену поетапність і є фактором їх професійного розвитку, а взаємовідносини у системі “викладач-студент” важливою передумовою цієї підготовки.

Вважаємо, що подальшого дослідження потребує проблема скоординованої діяльності різних вузів з метою методичного обґрунтування і методичного забезпечення етичної підготовки фахівців.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Інструкція щодо проведення експериментальної роботи по формуванні етичної компетентності майбутнього вчителя початкових класів / Автор-упорядник Хоружа Л. Л. – К.: КМПУ ім. Б. Д. Грінченка, 2003. – 26 с.
2. Майбутньому вчителю про основи педагогічної майстерності: Навчальний посібник / За ред. проф. Е.О. Грішина – Тернопіль, 1993. – С. 144-167.
3. Професійна етика вчителя: час і вимоги / За заг. ред. Б. М. Жебровського. – К., 2000. – 67 с.
4. Чернокозов И. И. Профессиональная этика учителя: Кн. для учителей. – К., 1988. – 223 с.

УДК 378

А.В.Міняйлова

ГУМАНІСТИЧНЕ ВИХОВАННЯ СТУДЕНТІВ ВИЩИХ ТЕХНІЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ЯК ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

У статті окреслено проблему гуманістичного виховання студентів вищих технічних навчальних закладів та стан її розробленості у сучасній психолого-педагогічній літературі. Обґрунтовано актуальність даної проблеми та необхідність її подальшого наукового дослідження.

In the article the problem of humanistic upbringing of technical higher educational establishments' students and the degree of its investigation in modern pedagogical and psychological literature are determined. The actuality of the problem and necessity of its further investigation are discovered.

У контексті гуманізації та гуманітаризації вищої освіти України, інтеграції держави в європейський науково-освітній простір у рамках Болонського процесу перед вищими навчальними закладами поставлено завдання підготовки не лише фахівця своєї галузі, а формування гуманістично спрямованої особистості. Це зазначено Національною доктриною розвитку освіти України у XXI столітті, Законами України “Про освіту”, “Про вищу освіту”, концепцією гуманітаризації вищої освіти та іншими офіційними нормативно-правовими документами держави.

Накреслені у цих документах завдання потребують розв’язання низки наукових і практичних проблем, однією з яких є гуманістичне виховання студентів вищих навчальних закладів. І якщо заклади гуманітарного профілю більш чи менш справляються з означеним завданням, то в технічних вищих навчальних закладах ситуація набагато складніша. Через значну кількість технічних дисциплін предметам соціально-гуманітарного профілю відводиться незначне місце у навчально-виховному процесі. Аналіз навчальних планів кафедр соціально-гуманітарних дисциплін та філософії і культурології технічних університетів свідчить, що за час навчання студенти опановують лише 6–8 дисциплін соціально-гуманітарного та культурологічного профілю, на кожну з яких відводиться в середньому від 20 до 60 годин, що негативно позначається на формуванні цілісного світогляду студентів та їх моральних якостей.

В умовах модернізації вищої освіти України, зумовленої становленням нової філософії освіти, цілком очевидним є протиріччя між соціальним замовленням, пов’язаним із поглибленою гуманітаризацією і гуманізацією системи освіти, та усталеною практикою пріоритетності предметної підготовки фахівців технічного профілю, неспроможних якісно реалізувати свої гуманістичні потенції і себе як гуманістично спрямовану особистість.